

Asia: VN/13605/2023 ja VN/13604/2023

Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja hyvinvointialueiden rahoituksesta annettujen asetusten muuttaminen (siirtolaskelmien tarkistaminen)

Kysymykset

1. Yleistä ehdotuksesta ja sen tavoitteista.

Oikeudenmukaisuuden ja kuntien tasapuolisen kohtelun lisääminen on kannatettava tavoite. Sote-siirtolaskelmilla on pysyvä vaikutus kuntien valtionosuusrahoitukseen jatkossa ja rahoituksen jaon pitäisi pohjautua mahdollisimman oikeaan tietoon.

Oikaisulaskentaa ei pidä rajata tiettyihin eriin, tiettyyn euromäärään tai vain osaan kuntia. Rajaukset eivät lisää, vaan pahimmassa tapauksessa heikentää tavoiteltua kuntien tasapuolista kohtelua entisestään.

Oikaisujen tulee kohdistua kuntien lisäksi myös kuntayhtymien ja sairaanhoitopiirien näkyvään menokurin löystymiseen (2022 kasvu koko maassa 7%, Järvenpäässä 15%). Tarkasteluvuosiin sisältyvä erittäin merkittävä tavanomaisesta tilanteesta poikkeava palvelutoiminta tulisi pystyä huomioimaan rahoituksen jaossa nykyistä paremmin. Poikkeuksellisen leväperäinen menokehitys tulee oikaista myös sairaanhoitopiirien, kuntayhtymien ja muiden niihin rinnastettavien toimijoiden euroista.

Tarkistusehdotuksessa ei edelleenkään huomioida kuntayhtymiä ennen hyvinvointialueuudistusta perustaneiden kuntien jo aiemmin maksamia muutoksen pakottamia, yleistä sotemenojen kustannustasoa korottavia tekijöitä (palkkaharmonisointi, toiminnalliset, rakenteelliset, järjestelmä jne. muutuskustannukset). Laskentamalli rankaisee edelläkävijöitä muita kuntia suuremmilla valtionosuusleikkauksilla, mikä tulee oikaista valtionosuuslaskelmiin kuntien yhdenmukaisen kohtelun varmistamiseksi.

2. Huomioon otettavat erät.

Ovatko kunnan peruspalvelujen valtionosuusasetuksen luonnoksessa mainitut oikaistavat erät (2 momentin kohdat 1-6) perusteltuja ja niiden huomioon ottamisen tapa mielestänne tasapuolinen kuntien välillä?

- 1. takautuvat pelastustoimen varallaolokorvaukset**
- 2. sote- ja pela- kuntayhtymien takautuvat alijäämät ja ylijäämät**
- 3. kunnan kirjaamatta jättämä osuus sote-kuntayhtymän alijäämästä**
- 4. sote- ja pela-kuntayhtymien ylijäämän palautus ja alijäämän kattaminen**
- 5. muiden sote-yhteistoimintaorganisaatioiden ja pelastuslaitosten 2-4 kohdissa tarkoitettu ylijäämän palautus tai alijäämän kattaminen**
- 6. palveluluokille kirjatut sote- ja pela -toimitilojen ja kiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot sekä osakkeiden ja osuuksien luovutusvoitot ja -tappiot**

Kaikki mainitut erät on perusteltua huomioida ja oikaista niin, että vuosien 2021 ja 2022 tilinpäätösluvut ilmentävät mahdollisimman tarkasti kyseisille vuosille kohdistuvia sote- ja pela-kustannuksia.

Kuntayhtymien ja sairaanhoitopiirien vuosien 2021-22 alijäämien syntyyn on vaikuttanut oleellisesti poikkeuksellisten koronavuosien aiheuttamat vajeet palvelumäärissä ja maksutuloissa, ja tavanomaista nopeampi, palvelumäärien kasvuun perustumaton kustannuskasvu. Osassa kuntia alijäämä on kuntayhtymien perussopimusten (ei voi syntyä alijäämää) tai hyvinvointialuesiirtymän perusteella laskutettu täysimääräisesti kunnilta ja aiempina vuosina tavanomaisina pidetyt toimenpiteet alijäämien umpeen kuromiseksi on jätetty tietoisesti tekemättä. Soten ja pelan ”toimimattomuudesta” syntyneet alijäämät tulisi huomioida kustannustason normalisoimiseksi tavanomaisen toimintavuoden tasolle.

3. Onko mahdollisesti jokin muu merkittävästi laskelmia vääristävä erä?

Kuntayhtymiä etupainotteisesti perustaneen kunnat maksavat pysyvästi valtionosuusleikkauksina muutuskustannuksista, toimintojen ja ict:n yhdenmukaistamisesta ja kuntayhtymän toiminta-aikana läpiviedystä palkkojen harmonisoinnista, mikä johtaa kuntien eriarvoiseen kohteluun muutoksessa. Soten omana toimintana järjestäneissä kunnissa, em. kustannukset siirtyvät kokonaan hyvinvointialueiden rahoitettaviksi, eikä näihin liittyviä kustannuksia leikata kunnilta. Kuntia ei tältä osin kohdella yhdenmukaisesti. Palkkaharmonisointi ja muutuskustannukset on korjattava siten, että edelläkävijäkunnat eivät kärsi.

Kuntayhtymien ja sairaanhoitopiirien vuosien 2021-22 alijäämien syntyyn on vaikuttanut oleellisesti poikkeuksellisten koronavuosien aiheuttamat vajeet palvelumäärissä ja maksutuloissa, ja tavanomaista nopeampi, palvelumäärien kasvuun perustumaton kustannuskasvu. Osassa kuntia alijäämä on kuntayhtymien perussopimusten (ei voi syntyä alijäämää) tai hyvinvointialuesiirtymän perusteella laskutettu täysimääräisesti kunnilta ja aiempina vuosina tavanomaisina pidetyt toimenpiteet alijäämien umpeen kuromiseksi on jätetty tietoisesti tekemättä. Soten ja pelan ”toimimattomuudesta” syntyneet alijäämät tulisi huomioida kustannustason normalisoimiseksi tavanomaisen toimintavuoden tasolle.

Myös sotepalveluihin kohdistuneet poikkeuserät (esim. koronakertaerä sote-henkilöstölle) tulee oikaista ilman rajoittavia kriteereitä.

4. Vaikutuksen merkittävyyden arviointi.

Kuntakohtainen tieto oikaistaisiin ainoastaan silloin, jos kyseinen tieto vääristää merkittävästi yksittäisen kunnan tai hyvinvointialueen rahoitusta. Merkittävänä pidettäisiin vaikutusta, joka olisi vähintään noin 30 euroa asukasta kohden laskettuna. Onko oikaisun kynnys mielestänne oikea?

Laskelmat tulee oikaista täysimääräisesti ilman kynnysarvoja.

Euromääräinen raja lisää kuntien välistä eriarvoisuutta ja synnyttää merkittävän vääristymän pienten ja suurten kuntien tarkistusvelvoitteisiin. Suurten kuntien poikkeuserät voivat koko maan tasolla olla merkittäviä, mutta jäävät tarkastelun ulkopuolelle, koska asukaskohtainen raja ei täyty ja vastaavasti, koko maan tasolla euromääräisesti mitättömät, pienen kunnan poikkeamat tulisivat esitetyllä kriteerillä oikaista.

5. Menettely. Näkemyksenne ehdotetun oikaisumenettelyn toimivuudesta (kysely kunnille ja kuntayhtymille=hyvinvointialueille, muut saatavissa olevat selvitykset ja tiedot, siirtolaskelmaluonnos ja sen kommentointimahdollisuus)?

Kuntien välinen tasapuolisuus toteutuu vain, jos tarkistuslaskenta tehdään systemaattisesti samoin periaattein kaikkien kuntien tilinpäätösten ja tilinpäätöserien osalta sekä vuotta 2021 että vuotta 2022 koskien.

Kyselyyn vastaaminen tulee vaatimaan kunnilta merkittävää ponnistusta ja kesään ajoittuva toimitusaikataulu tulee lisäämään haastetta.

Kaikilta osin kunnilla ei ole hallussaan ensikäden tietoa tai riittävän tarkkaa tietoa kuntayhtymien, sairaanhoitopiirien ja pelastuslaitosten laskutuksiin sisältyvistä poikkeuksellisista, oikaistavaksi kuuluvista eristä.

6. Muita huomioita.

Nyt tehtävällä muutoksella on yksittäiseen kuntaan suurempi euromääräinen vaikutus kuin millään muulla yksittäisellä laki- tai asetusmuutoksella, joka on tehty sote-uudistuksen lakien hyväksymisen 6/2021 jälkeen. Asetusmuutos tehdään keskellä hallitusten vaihdostilannetta, valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuutuksella.

Tarkistuslaskelmista tulee säätää yksiselitteisesti, koska vaikutus kuntien talouteen on valtionosuuden kautta pysyvä. Päätös huomioon ottamisesta ei voi perustua VM:n harkintavaltaan. Kuntien tasapuolisuus ja sote-siirtolaskelman oikeudenmukaisuus toteutuu vain, jos poikkeukselliset vaikutukset puhdistetaan laskelmasta kaikkien kuntien ja kaikkien poikkeuksellisten erien osalta.

Sote-uudistuksen tavoitteena oli vapauttaa kunnat sote-kustannusten vaihtelun tuottamasta epävarmuudesta ja talouden heilahtelusta ja siirtää toiminnot myös taloudelliselta kantokyvyltään "leveämmille hartioille". Näyttää kuitenkin siltä, että sote-historia on jäämässä määrittämään pysyvästi kunnan tulorakennetta, vaikka uuden kunnan palvelutehtävät keskittyvät sivistystoimen, elinvoiman ja rakennetun ympäristön tehtäviin. Kuntien rahoitusjärjestelmä tulee

kokonaisuudessaan uudistaa mahdollisimman pian vastaamaan uuden kunnan tehtäviä ilman menneisyyden painolastia.

Vuoden 2024 valtionosuusrahoituksen tasoon liittyvä epävarmuus heikentää kuntien mahdollisuuksia laatia vuosien 2024 talousarviot ja 2024-26 taloussuunnitelmat tasapainoon. Veroprosentit tulee olla päätettynä 17.11. mennessä, mikä voi riittävän luotettavien valtionosuustietojen puuttuessa johtaa tahattomiin alijäämiin, kun veroprosentteja ei voida säätää kokonaisrahoituksen pohjalta. Kriisikuntakriteerejä voi olla tarpeen tarkastella keventävästi, koska kunnilta viedään tosiasialliset mahdollisuudet sopeuttaa toimintansa ja taloutensa vuoden 2024 osalta käytettävissä olevaan rahoitukseen.

Rinne Kirsi
Järvenpään kaupunki - Talouspalvelut